

5

IN AUGUSTA

STUDIORUM RENOVATIONE

AD PATRES SALMANTICENSES

ORATIO HABITA

D. Joanne Martin Carramolino,

Jurisprudentiae Civilis Doctore,

et Humaniorum Litterarum

publico professore.

ANN. DÑI. MDCCCXXIX.

SALMANTICÆ:

APUD JOANN. VALLEGERA, TYP. UNIVERS.

IN AUGUSTA

STUDIORUM RENOVATIONE

AD PATRES SALMANTINENSIS

ORATIO HABITA

Omnes enim trahimur et ducimur ad cognitionis et scientiæ cupiditatem: in qua excellere pulchrum putamus; labi autem, errare, nescire, decipi, et malum et turpe ducimus.

Cicero lib. 1. de Off.

ANN. DNI MDCCXXIX

SALMANTICÆ

APUD JOANN. VALLEGERA, TYPI. CURAT.

Quamquam iis, qui à litterarum
 otio, ad renovandos Academiae ludos
 vos revocaverint, arduus semper vi-
 deretur hic ad dicendum ornatissimus
 locus, nihil tamen vester conspectus,
 humanissimi Doctores, nihil lectissi-
 morum hominum frequentia, nihil
 perdifficilis dicendi ratio attulit metus,
 quominus res vobis, magistratui suo,
 avidae scientiarum juventuti, cunctae
 denique nostrae civitati utilissimas ac
 jucundissimas diuturno silentio præte-
 rirerent. Quæ quidem consuetudo, etsi
 ita extollenda videtur, ut majori laude,

(IV)

majorique honore dignam existimem; magnum mihi tamen facessit negotium, propterea quod nullis verbis possim meum adimplere munus, quæ in cæterarum artium laudibus haud sint promiscuè usurpata; unde fit, ut vulgaribus, tritis, ac velut translatis virtutibus, unicuique disciplinæ efferendæ acommodatis, ad hanc ornandam Spartam vobis uti videatur.

Nam cum speciali quadam ac pene divina providentia humaniores apud vos litteras edocendi munus exeunte proximo studiorum curriculo fuerim adeptus, ab alta, quam animo conceperam, in Scientias, in Virtutes, in Principem, in Patriam et Religionem dicendi ratione, est mihi, jam absoluto, hodie recedendum. Quæ

cum ita sint; postremumque practicæ Eloquentiæ magisterii, quo, vix dum in hoc amplissimo cooptatus ordine, à vobis fueram munificentissime donatus, gerens officium; nullum mihi prius, nullum vobis gratius, nullum omnibus imberbis juventutis votis optatius, nullum rei denique publicæ commodius duxi negotium, quod ad perpetuam me adscisceret orationem, quam de veræ Sapientiæ necessitate, de honestiorum scientiarum beneficiis, deque miseris atque teterrimis sæculis, quæ omnes gentes inscitâ laborantes graviter vexarunt, hodierna disserere die; omniumque subjicere oculis, eò beatiores fuisse, futurasque Nationes, quò et acrius, et ardentius, et viriliter sapientiam coluerint.

(VI)

Magnum equidem opus aggredior; vobis honestissimi Magistri, valde conspicuum, quod autem humeri mei ferre recusant; nec ea vestra, quæ potius consuetudine, quam necessitate postulatur, indigens venia. Mihi tamen in altum loquendi mare semel evecto totam vestram impendite misericordiam, ut vela confidentius faciens, quæsitum portum feliciter attingam. Vosque jucundissimi juvenes, hujus Academiæ decus atque ornamentum, quos meus præcipuè alloquitur sermo, arrectis auribus libenter accipite; ab eo enim, qui ordini nostro præest, placide accipiendum scio.

Omnem populorum salutem in litterarum cultura, tam ad eos conservandos, quam omnium bonorum genere cumulandos, positam fuisse, adeo luculenter historiarum monumentis comprobatur, nemo ut, nisi qui in plenerum ignoratione versaretur, unquam inficiari sit ausus. Cum enim communis felicitas è singulorum sociorum sit salute conflata; salus autem sociorum in virtutis exercitio nitatur; nec virtus unquam excoli possit, radiantibus nisi Sapientiæ fulgores eam veluti digito commonstrent, illud pro-

(VIII)

flecto fluit, eas tantum, in quibus litterarum studia viguerint, beatas esse posse civitates. Etenim quoad longissime præteritum mihi repetere tempus, et populorum pueritiam, juventutem, virilitatem, senectutemque investigare licet, nullum, quod non hujus rei perspicuitatem exhibeat, invenio monumentum.

Neque veras opimasque scientiarum fruges illis decerpere licuit, qui tametsi studiis minime infensi, labantem voluptatem, fugacem animi recreationem, tædiosoque labori levamen ex his duntaxat educi posse, audacter confidenterque pronuntiant atque decernunt. Veruntamen majus illis Dii munus concesserunt: hominumque felicitas ita ipsarum involvitur blandi-

(IX)

tiis, ut, qui sapientis animum humanis flagitiis casibusque subjectum contendant, vehementer mihi aberrare videantur.

¿Quid enim sibi primævi hominum voluerunt ductores, qui cum cæteros Deos Veneris imperio subjecissent, nihil autem in Minerva, nihil in Musis libidini auctoritatis esse faterentur? ¿Quid enim, cum ætherei Olympi fastigium quietum perpetuoque placidum fingerent, propterea quod eò altius stetisset, quò turbinum tempestatumque ingruerent procellæ, edocere sibi curarunt? ¿Quid enim ille quasi divini Orphei significat cantus, quo Argonautarum aures animique percussi, molles ac delenificas Sirenum aufugere voces, ne ipsarum

dulcedine sopiti essent in æternum submersi? Quid denique hæc atque alia fingentes sibi studerunt poëtæ? Nihil aliud nisi omnibus ostendere, divinam vitæque absolutam sapientiam esse censendam. Nihil aliud nisi, virum litterarum tenacem, neque instantis tyranni vultu, neque pravorum imperantium jussis nutaturum. Nihil aliud nisi, ceream juventutem imperitorum nautarum similem ab scopulis ipsi imminetibus studiorum auxilio esse removendam. Nihil aliud nisi:..... Sed sileantur illa Mythologiæ testimonia æterna sæculorum oblivione sepulta: prætereantur ævi tenebricosi documenta; et ne vos poëtarum fabulis arrepti videamini, illis, qui Ægyptum, qui Græciam, qui Latium quondam habi-

taverint, illis, inquam, communicate: virtutes, mores, leges, atque principes, quos habuissent, ab ipsismet hominibus inquire; et beatitudinis causam, quam pene sibi devinctam olim obtinuerint, assiduè perscrutamini.

Hanc vobis gerendam mecum accipite provinciam; et tam sedatis otioque pacatis, quam turbulentissimis bellorum temporibus, quæ fuerint sapientiæ fata, undique invenientur. Tuum erat, divine Plato, quod ab Ægyptiis traditum cepisti, tuum erat homines edocere, beatas tandem fore civitates, in quibus aut Philosophi regnarent, aut Reges philosopharentur. Tuum erat, justissime Solon, tumuli jam limina pulsans, è lectulo clamitare, jucundius suaviusque te è vita discessu-

rum, si quid adhuc ediscere potuisses. Tuum erat, ò Rex regum Agamemnon, sæpenumero dicere, non audacis Achillis, non indocilis Ajacis, non imperterriti Diomedis, sed prudentis, sed experti atque placidi Nestoris decem similes expetere tibi ad brevi superbum Ilium tempore expugnandum. Tuum erat Mitylenæ Lesbii totius princeps legibus sancire, ne populi à te victi, perpetuæque adscripti servituti liberos suos litteras edocerent. Tanta animi persuasione credebas, solummodo civitates et formari, et augeri, et perpetuari posse, quæ litterarum studia cordi essent!

Neque aliam fuisse urbis illius, cui totius universi gentes stiterunt parentæ, illius imperii, quod à Tiberis oris

(XIII)

ad Euxinum, à Byzantio ad Herculea usque promontoria divinitus dilatatum, illius populi romani, quem Cœlicoli omnium civitatum constituerant rectorem, et majestatis, et justitiæ, et beatitudinis originem, quam virtutis exercitium sapientiæ præceptis temperatum, ab omnibus Historiarum peritis est ultro concedendum. ¶ Quis igitur negare poterit, tandiu ipsius duravisse magnitudinem, quandiu venusta Sapientiæ delubra luxuriæ, avaritiæ, libidinisve non fuerint holocaustis inquinata? ¶ O Reguli! ¶ O Catones! ¶ O Cincinnati! ¶ O cætera Romæ lumina atque columnæ! Vos obsecro atque obtestor, ut hujus sitis veritatis testes: neque mendacium ab ore meo exilire patiamini.

(XIV)

Si ab hac ad illam terrarum partem populis inhabitatam, qui languentem pallidumque solis semper viderunt ardorem, proficisci velitis, quanta in hospites ferocitas, quanta in parentes obsequendos barbaries, quanta scientiarum contemptio, quanta in Reges gereretur simultas, quanta omnium rerum esset varietas, ita mirabamini, ut centies pigeat pudeatque vos, ad tam horrida loca oculos semel intedissee.

Ea igitur inter utramque gentem diversitas viget, ut dum Græci atque Romani, quas vicerunt regiones, civitatibus ornant, Scytæ, Germani, Longobardi, et qui quondam nostram, qua nihil carius, Patriam subdiderunt, miserè populantur; dum illi Areòpa-

gum et Capitolium constituunt, hi Magistratuum tecta disrumpunt; dum illi templa Düs immortalibus ædificant, hi tantummodo Vulcano, omnibus us-tis atque consumptis, alliciunt; dum illi Principis auctoritatem prosequun-tur, hi ferro facibusque scelestè con-torqueunt; dum illi Porticum, Lyceum, et Academiam erigunt, hi litteris, ar-tibus, atque scientiis succensi, nisi bel-lum omnia contemnunt; dum illi sub-ditorum mores ad humanitatem infor-mant, hi, veluti Eumenides per atra-ululantes plutonia, totius societatis vin-cula dissolvunt.

Et quænam tanti discriminis cau-sa? Quod tam contrarium agendi prin-cipium? Istane, quam gentes Natu-ram appellant, erga illos placida, erga

(XVI)

vos se præbuit offensa? ; Utinam vestrum in hoc excusationem invenisset delirium! ; Utinam quædam à Cœlo promanasset distinctio, quæ hanc labem à vobis atque ignominiam dele-ret! ; Sed proh dolor! ; Proh hominum cæcitas!

Illam quidem mentis humanæ facultas, quæ homines admonuerat quid domi, quid militiæ, quid foret in magistratu præstandum; quæ conjugibus, parentibus, atque filiis propria edixerat officia; quæ super unumquemque Dei O. M. signaverat vultum; illa denique Sapiencia, quæ nos veluti per manus ad beatitudinem perduceret, ab antiquioribus populis valde, simul ac cognita, fuit honorata; à recentioribus autem ita vi, ita ferro, ita omni su-

(XVII)

plicio vexata, ut accidi nihil supra potuisset, si pro aris et focus esset dimicandum.

Cum igitur naturæ ratio recte vivendi, agendique præceptrix, præteritorum exemplorum recordatrix, futurorum veluti aruspex nobis perpetuo fuerit; ejusdem apotheosin utrum inficiabimur? fidissimam ei observantiam an denegabimus? Moderatoris Æterni nuntiumne habebimus?

Grates quidem meritas à nobis accipe, Ratio; et quamquam dignas tibi nostræ non sit facultatis persolvere, quantumcumque tamen est, in perpetuum evadat gratitudinis præconium, quod elatissimis ad sidera usque vocibus pronuntiet, nos unam te prosequendam, unam te venerandam, ne-

(XVIII)

que per momentum dubitasse.

Sed quid est quod vox faucibus hæret, et vinculis irretitur, ne tam debitas atque honestas referat laudes? Quid est quod animus etiam tanta perfusus lætitia, inexplebilis adhuc permaneat? ; Hei mihi, quod aliam causam perspicere videor, aliudque nomen altiori refulgens perfectione! Tuque, ac si meis esses laudibus succensa, irata voce ita mihi loqui videris.

„Desina insane tam execrata emit-tere verba; non dictis his me censeas efferri; quæque dignioris virtutis sint, mihi accommodes: neque enim mea adeo incendor natura, ut ortum ducam à nemine, neque attributis illius qui me, atque omne creavit, unquam exornari sum ausa. Sin vero mirabi-

(XIX)

lis astrorum cursus, si terræ, quam inhabitas, forma, si limina, quibus altum clauditur mare, si alterna temporum varietas, si suppetiæ denique, quibus quotidie reficeris, aspicienti non à fatali casu, non à temporis successione, non à temetipso, sed à quodam supremo Artifice creari tibi videntur; hunc pietate tua dignum existima; hunc omnium, crede, esse Moderatorem; ipsique amoris, gratiæ, atque observantiæ protinus officia persolve."

Et re quidem vera ornatissimi viri: est etenim quædam virtus à Cœlo concessa ad beatitudinem erudiens, quæ nos cum Deo quodammodo religat. RELIGIO, RELIGIO quidem est, quæ præbet afflictis solatium, quæ offert ægrotis medicinam, quæ requie donat

fessos, quæ pauperes et reges æquam metitur lance, quæ in prosperis temperantiam, in adversis perfugium, in virtute animum, in crimine excitat remorsus; RELIGIO denique una tantum felicitatis est origo judicanda.

Nam quamvis Ratio et Religio quædam possint ex his proprio sibi repetere jure; et quamquam altera atque altera eodem veluti centro innitantur, Religionis tamen circumductio tanto Rationi antecellit, quanto cupressi æthereæ à lentis solent, ut ita dicam, distare viburnis, quanto cæteris animantibus homines præstare.

Neque ideo rectæ Rationis judicia jactat Religio; verum ultro libenterque appetit; et ita appetit, ut quæcumque nostræ commissit fidei, illius auxilio

roborata, imo pectore sarta tectaque teneantur. Sint hujus veritatis testes illa primæva tempora, æquæ pietate ac sapientia refferta, quæ Religionis fundamentis ejectis seduloque disquisitis, Ecclesiæ gloria atque splendor repetendus. Sint itidem testes sæcula ab his omnino diversa, quorum omnes meminisse horret; quæque generali caligine obducta scientias, mores, atque leges usque eò profligarunt, ut etiam ipsius Religionis sacrosancta ad absurdiores adsciscerent praxes; et in quibus fervida superstitio frænis potius quam calcaribus indigens, veræ pietatis locum occuparet. Hæc si ab his inquiratis temporibus, Religionem pariter atque Sapientiam eandem fortunam, eosdem gressus, eademque fata

penes habuisse, mutuūque se continuò adiutorium dedisse, apertè fatebuntur. Quantum igitur à veritate absunt, qui humile silentium, mentis cæcitatem, abjectamque submissionem anchoram atque clavum navis Ecclesiæ fuisse, pseudophilosophi contendunt!

Quæ sit Sapientiæ necessitas, quod inter omnes gentes fuerit hospitium, qui effectus, vidistis: nunc quid erga eam apud Hispanos factum, paucis considerate.

Si de rebus Romanorum imperio gestis sermo fiat, obviam nobis erunt illi Cordubæ Philosophi atque Poëtæ, quorum sententiarum virilitas, verborum elegantia, dicendique copia aureæ latinitatis exemplaribus æquiparandæ videntur. Si in primis barbariæ sæculis paulisper inmoremur, moribus, scientiis, legibusque Hispaniam cæteris præfuisse populis, vel ex eo intelligi liquet, quod humanæ mentis conditionem superasse diceretur ille *Judicum* codex juris nostratum prudentiæ fons, ab omnibus fere gentibus miratus, ab exteris autem Regibus ultro receptus.

Veruntamen nec tam firmissimis præsiidiis ab ea, cui omnis Europa succubuit inscitiae, meruit Patria nostra liberari, usquequo FERDINANDUS et ELISABETH litterarum semina colentes ab ALPHONSO IX. hujus Academiae conditore, et à Sapiente ALPHONSO jamdudum terræ commissa, adeo Prudenti PHILIPPO tradiderunt, ut uberiores fructus colligere licuisset. Hic, hic est, mea saltem sententia, aurea hispanorum ætas numeranda, hic populi Hispani auctoritas collocanda, hic summa artium magnitudo efferenda. Sed quid mirum? Ita quidem à Rege omnes honorabantur Sapientes, ut merito posset illam Æneæ sibi mutuari sententiam: *Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.*

; Sed ò rerum humanarum fragilitas! Illa ipsa, quæ nuper hispanum nomen capere non poterant tempora, in lamentabilem infandamque conciderunt perniciem, quæ tot sæculorum glorias omnimodo deleret, nisi dies iterum illucesceret ad pristinum splendorem restituendum. Attamen nepos **LUDOVICI XIV.** tenerrimos amplexus avi quæ præcepta recordatus illam, quam Galli memorantur gloriam, avidus in Hispaniam transportat; novam veluti formam res induit publica; literæ omni supplicio excruciatæ denuo extolluntur; miserandumque adhuc nobis tuum è vita foret discidium, invicte **PHILIPPE**, ille nisi tam carus, tamque tibi similis filius **CAROLUS III.** nobis solatio fuisset, quo neque justior alter

neque sapientior præivit.

¿Quis autem de CAROLI IV. laudibus ignarus? Quas majores ei commiserunt, litterisne consuluit, favit, honoravit?

Irremeabilis temporum cursus ad ea nos transtulit, quæ nostri FERDINANDI, quo nemo nobis dilectior, regnum constituunt. Quid autem dicam de eo, quod ab hoc ornatissimo dicendi loco, sit vobis ignotum? Quid de sua in externos humanitate, in subditos facilitate recorder? Quid de in tot adversis, totque generum malis constantia? Quid demum de illa, quasi incredibile celerique victoria, quam à quibusdam subditis et in eum, et in patriam infensi, diversique generis seditiones excitantes iterum ac sæpius reportavit?

Sed qua de causa delendis his
 atque nefandis diebus immoramur?
 Jam quidem à Patria tam truculenta
 tempora aufugere: jam magnus et alius
 sæculorum nascitur ordo: jam pacis,
 jam quietis nobis ornamenta redeunt;
 novamque à Cœlo dimissam cernere
 videor progeniem, quæ FERDINAN-
 DI VII. atque MARIÆ CHRISTI-
 NÆ posteritatem affirmans, patrum
 virtutes ac majestatem consequatur.

Neque mei gratis memorisque
 animi hæc esse auguria judicetis; sed
 ita vera, ut tantæ felicitatis, nostrique
 Regis erga scientias amoris vos esse
 teneamini præcones.

Ea igitur est pro nostra Academia
 dilectio, ut neque publici Ærarii pau-
 pertas, neque totius populi inopia ab

(XXVIII)

hujus Studii restauratione, quam vehementer Princeps intenderat, eum avertere potuerint; adeoque in pristinam famam restitui curavit, ut Collegium Gallico bello superiore dirutum, quod Universitatis glorias quondam suscitavit, quod Hebraicæ, Græcæ, Latinæque linguæ custos diceretur atque magister, quod Musarum denique Salmanticensium cunabulum olim fuit visum, regiis munificentis atque æquitate (neque stricta dicam justitia) quodam post liminio reducem atque integrum videatis, reædificatum autem brevi tempore speretis.

Sed ut in ipsis, ex quibus exorsa fuit oratio finem inveniat, vos etiam atque etiam obsecro, dilectissimi juvenes, ut imo pectore alte repositum

(XXIX)

maneat, veram felicitatem in eis dumtaxat stetisse gentibus, in quibus litterarum atque Sapientiæ beneficia colebantur.

Etenim si à Vatribus atque Poëtis longævis hominum ductoribus; si ab Scriptoribus atque Philosophis scientiarum atque virtutis magistris; si ab Imperatoribus et Ducibus nihil præter stragem clademque appetentibus; si à nostris denique Regibus litteris undique faventibus, hanc fuisse unum, dicitur, beatitudinis fundamentum; videte, ne, ut illis pulcherrimum fuit tam sancta tamque debita Sapientiæ officia præstare, sic vobis turpissimum sit, quod ab illis acceptum habetis, conservare non posse.

Quapropter pergite, adolescentes,

pergite eâ qua soletis assiduitate, ad laboribus vestris finem imponendum, ut tot curæ, tot sudores, totque vigiliæ supremis Academiæ honoribus donandæ censeantur; dulcisque Patria vestris quondam humeris subnixâ, diù multoque sospes atque incolumis servetur.

DIXI.